

FELSEFE DÜNYASI

2015/KIŞ/ WINTER Sayı/Issue: 62

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, Süreli ve Hakemli Bir Dergidir.

ISSN 1301-0875

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ

Editör / Editor

Prof. Dr. Celal TÜNER

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet İNAM (ODTÜ)

Prof. Dr. Celal TÜNER (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Kazım ARICAN (Yıldırım Beyazıt Ün.)

Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR (Yıldırım Beyazıt Ün.)

Yard. Doç. Dr. Necmettin Pehlivan (Ankara Üniversitesi)

Yard. Doç. Dr. M. Enes KALA (Yıldırım Beyazıt Ün.)

Felsefe Dünyası yılda iki sayı olmak üzere Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve Tubitak/Ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is published biannually. It is indexed by Philosopher's Index and Tubitak/Ulakbim since 2004.

Adres/Adress

Necatibey Caddesi No: 8/122

Kızılay - Çankaya / ANKARA

PK 21 Yenışehir/Ankara • Tel & Fax: 0 312 231 54 40

www.tufed.org.tr

Fiyatı / Price: 35 ₺ (KDV Dahil)

Banka Hesap No / Account No:

Vakıf Bank Kızılay Şubesi

IBAN : TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Dizgi ve Baskı / Design and Printed by.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret
İşletmesi

Alinteri Bulvarı 1256 Sokak No: 11

Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0 312 354 91 31 (Pbx) Fax: 0 312 354 91 32

Basım Tarihi : Aralık 2015, 750 Adet

Söylemin Düzeni: Entelektüelin Söylemini Dolaşıma Sokma Mücadelesi

Şükran GÖLBAŞI*

Giriş

Bu çalışmada spesifik entelektüel ve onun siyasi işlevi bağlamında söylemini dolaşıma sokma mücadelesi incelenmiştir. Entelektüalizm ve iktidar konusunda diğer kuramcıların kavramlaştırma ve tartışmalarını dışarıda tutarak Düşünce Sistemleri Tarihçisi Fransız filozof Michel Foucault'nun kavramlaştırmaları temel alınmıştır. Foucault'nun kavramlaştırmalarının seçilmesinin nedeni, aydınlanmanın iki yüz yıl boyunca süren insan merkezli hümanizma geleneğini karşısına alarak düşünce tarihinde yarattığı kırılmayla sosyal araştırmaların yürütülüş tarzını kökten dönüştürmesi, bilgi ve iktidarın bitişikliğini göstermesi ve neoliberal iktidar ve onunla mücadele tarzı konusundaki öncü kavramlaştırmalarıdır. Foucault'nun mevcut paradigmalara bağlanmayan araştırma tarzı, oluşturduğu teorilerin pratikte işlemediğini gördüğünde kolayca vazgeçmesi, sistem dışından yürüttüğü çalışmaları ve en önemlisi siyasal alanda verdiği mücadele ile entelektüel tanımının hakkını veriyor görünmesi de bu seçimde belirleyici olmuştur.

Foucault, bir yandan da her biri çok uzun yıllar alan araştırmalarını yürütürken bir yandan da dünyanın dört bir yanında özgürleşme mücadelelerine fiilen destek vermiştir. Bilim insanı olarak herhangi bir paradigmaya bağlanmayı reddeden Foucault, siyasi mücadelesinde de herhangi bir parti ya da dernek öncülüğünde hareket etmekten kaçınmıştır. Onun araştırmaları gibi siyasal mücadelesi de bir tür sivil itaatsizlik tarzındadır. Foucault, yaptığı her bir araştırma, hangi soruları sormayı gerektiriyorsa, nasıl bir yol izlemeyi gerektiriyorsa ona göre izlediği yol ve yöntemi değiştirdiği için, istikrarsızlıkla

* Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Yard. Doç. Dr., sgolbasi@gmail.com

ve perspektifini sık sık değiştirmekle suçlanmıştır. Foucault'nun araştırma motifi, kafasına üşüşen soruları gidermektir, istikrar umurunda değildir, dert ettiği şeyleri, antik dönemden başlayarak kazıyıp gün yüzüne çıkaran tarihi çalışmalarının her birinin ardından kendi duruşunu da yeniden gözden geçirmiştir. Zaten kendisi olağan bilim yapmayacağını, kavramlaştırmalarını belirli bir paradigma içinden değil temelden inşa edeceğini, mevcut metotların ortaya çıkardığı bilgi gövdesiyle ilgilenmediğini baştan ortaya koyduğu için bu tür eleştirilere cevap vermesini beklemek onu hiç anlamamış olmak demektir. Kuhncu¹ perspektiften bakarsak, Foucault'nun yaptığı devrimci bilimdir. O, sistemin yarattığı sorunlara, sistemin onayladığı yol ve yöntemlerden çözüm üretemeyeceğini bildiği için, her sorun karşısında o soruna özgü bir yöntem icat etmiştir, kendi ifadesiyle uydurmuştur. Bulguları ve kavramlaştırmalarıyla, sosyal teoride günümüzde de pek çok takipçisi olan farklı bir kulvar açmıştır.

Foucault, başkalarına ne yapması gerektiğini söyleyen aydın tipi olmamaya özen göstermiştir.² Son nefesine kadar kafasındaki soruları azaltmak için araştırmış, desteklediği mücadeleler inandığından farklı bir mecraya gittiğinde özeleştirisini yapmış, yanıldığını herkesin önünde itiraf edebilmiştir. Araştırmalarını yaparken, kuramların çerçevededikleriyle, tarih kitaplarının yazdıklarıyla hiç ilgilenmemiştir, çünkü daha başından itibaren kuramları oluşturanların, tarihi yazanların egemenler olduğunun farkındadır. Bu nedenle araştırmalarında, tarih yazılırken buna dahil edilmeyenlerin izini sürmeyi, onların söylemleri üzerindenşimdintarihini yazmayı seçmiştir.

Başlangıçtaki niyeti, benlikle ilgili çalışmalar yapmaktır. Nihayetinde, benlik teknolojilerinin, bilgi ve iktidarın birbirini besleyen döngüsünden ayrılamayacağını göstermiştir. Foucault'nun çalışmalarının esasında değişmez izleği iktidar kavramıdır. Çalışmaları, düşünce tarihinin çok farklı alanlarına yayıldığı için kendisine Düşünce Sistemleri Tarihçisi unvanı uygun görülen Foucault bütün eserlerinde, iktidar düzeneklerinin işleyişindeki değişikliklerin, zenginliklerin kazanılma tarzıyla ilişkisi bağlamında izini sürmüştür. Foucault³

1 Thomas. S. Kuhn, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, (çev: Nilüfer Kuyuş) Alan Yayıncılık, İstanbul, 2000.

2 Michel Foucault, "MichelFoucault İle Söylesi" Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev; Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005e, s.308

3 Michel Foucault, "İktidar ve Bilgi", *İktidarın Gözü* içinde, (çev; Işık Ergüden), Ayrıntı

“Hapishanenin Doğuşu” eserinde, hapishanelerin esas amacı dışında nasıl ceza teknolojilerinin uygulanmasının laboratuvarı olarak kullanıldığını, “Kliniğin Doğuşu” eserinde kapitalizmin hastaneleri kurumsallaştırmasının ardındaki kontrol motifini, “Deliliğin Tarihi”nde, aklın delilik üzerinde kurduğu iktidarı, “Kelimeler ve Şeyler” de bilimsel söylem içinde işletilen iktidar düzeneklerini ortaya koymaya çalışmıştır.

Bu çalışma, teorik bir değerlendirmedir. İncelenen konuyu derinleştirmek amacıyla sınırlı örnekler üzerinden entelektüelin söyleminin nasıl dolaşım dışında tutulduğu ve mücadele olanaklarının söylem üzerinden nasıl kısıtlandığı, Foucault’cu söylem analizine⁴ başvurularak örneklenmiştir. Çalışmada sırasıyla, Foucault’nun entelektüel ve iktidar tanımları, iktidarla mücadele, entelektüelin iktidarının kaynağı ve iktidarla mücadele olanakları, son olarak örnekler üzerinden entelektüelin söylemini dolaşıma sokma mücadelesi ve söylemin denetimi tartışılmıştır.

Geleneksel Entelektüel ve Rolü

Foucault, daha sonra “Hakikat ve İktidar” adıyla yayınlanacak olan kendisi ile yapılan 1976 tarihli söyleşide iki farklı entelektüel tipi tanımlamıştır; evrensel ve spesifik entelektüel. Foucault, on sekizinci yüzyıldan itibaren Batı’da ortaya çıkan entelektüel tipini, siyasi mücadelede kitlelerin ellerinden tutup onlara yol gösteren, kitlelerin bilmediği evrensel bir hakikatin bilincine sahip kişi olarak tanımlamaktadır.⁵ Bu anlayışa göre, hakikat iktidarın dışında ve ona karşı duran bir şey, entelektüel ise kitlelerden ayrı bir yerde duran, ona öncülük kimse konumundadır.⁶ Dönemin büyük siyasi mücadeleleri, yasa, hukuk, anayasa, adalet adına yapıldığından, bunlar için savaştan dönemin entelektüeli de, adaletin evrenselliğini ve yasanın eşitliğini savunan *hukukçudan* doğmuştur. Entelektüelin evrenselliği, Aydınlanmanın evrensel akıl kavramıyla yakından ilgilidir. Foucaultcu dönemin evrensel

Yayımları, İstanbul, 2003, s.171

4 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni* (çev: Turhan Ilgaz), Hil Yayıncılık, İstanbul, 1987.

5 Michel Foucault, “Entelektüel ve İktidar” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/ Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden, Osman Akınhay, Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005a, s.32

6 Ferda Keskin, “İktidar, Hakikat ve Entelektüelin Siyasi İşlevi” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s.14

entelektüelinin ideal örneği olarak Aydınlanma filozoflarından Voltaire’i örnek olarak göstermiştir.⁷

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıla gelindiğinde, evrensel adalet ve yasa adamınıyerini *solcu entelektüel* almıştır. Bu dönemin geçerli entelektüel anlayışına göre solcuentelektüel, teorik bilgiye sahip olarak kitlelere öncülük eden, onlara yol gösteren, bir adım öne çıkarak onlarla birlikte mücadele veren bir profil olarak tanımlanmaktadır.⁸ Solcu entelektüeli, Gramsci⁹ *organik aydın* olarak adlandırmıştır. Organik entelektüel, üretim aygıtına bağlı olarak ortaya çıkan grubun (işçi sınıfının sözcüsü) kendi içinden çıkardığı ve onları örgütleyip mücadelesinde öncülük eden elit liderdir. Oysa geleneksel entelektüeller, üretim aygıtından özerk olarak ekonomik mücadelenin dışından kitlelere teorik olarak yol gösteren kilise mensupları, felsefeciler, yöneticiler, teorisyenler ve bilim insanlarıdır. Solcu entelektüel de geleneksel entelektüel gibi evrenselinsözcüsüdür. Solcu entelektüelin farkı, teori ve pratiği birleştirmesidir. Bu dönem entelektüeli ifadesini, anlamın taşıyıcısı yazar profilinde bulmuştur.¹⁰ Foucault, yirminci yüzyıl entelektüel profilinin örneği olarak Sartre’ı göstermiştir.¹¹ Foucault’ya göre entelektüelin rolü başkalarına ne yapmaları gerektiğini söylemek değildir, o bir entelektüelin bunu hangi hakla yaptığını sorgulamıştır.¹²

Geleneksel ve Foucault’cu Hakikat Anlayışı

Geleneksel entelektüelin bilgi iddiasının temelinde evrensel hakikat anlayışı vardır. .Bu anlayışa göre hakikat, bizim yarattığımız bir şey değil, keşfettiğimiz, bizim dışımızda bir şeydir. Foucault, Nietzsche’nin izinden giderek, bu geleneksel hakikat anlayışınımeleştirmiştir. Nietzsche’ye göre hakikat, bizim dışımızda var olan ya da keşfedilebilecek bir şey değil;

7 Michel Foucault, “İktidar ve Hakikat” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akinhay-Ferda Keskin) Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005b, s.79.

8 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*

9 Antonio Gramsci, *Hapishane Defterleri (Felsefe ve Politika Sorunları Seçmeler)*, (çev. Adnan Cemgil), Siyasal Düşünce Klasikleri Dizisi Belge Yayınları, İstanbul, 1975

10 Michel Foucault, “İktidar ve Hakikat”, s.77, 80.

11 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.19.

12 Michel Foucault, “Entelektüel ve İktidar”, s. 80.

bizim yarattığımız birşeydir, güç istencinin bir başka adıdır.¹³ Foucault'ya göre hakikat, bir tür norm ya da bir dizi önerme değildir. Modern toplumlarda hakikat, bilimsel söylem biçimi ve bu söylemi üreten kurumlarda ortaya çıkmaktadır. Foucault, buralarda hakikatleri sözcülemeyi (enunciation) sağlayan prosedürlerin önceden bilindiğini ve kurallara bağlandığını ifade etmiştir. Hakikat, eğitim ve enformasyon aygıtlarının içinde dolaşmakta; üniversite, ordu, yazı, medya gibi siyasi ve ekonomik aygıtların baskın denetiminde üretilip iletilmektedir. Foucault'ya göre, enformasyon sistemleri hakikat etkileri yaratmaktadır, medya kanalıyla bir şey duyurulduğu andan itibaren -inanılmasa bile- binlerce insanın kafasında hakikat olarak işlemeye başlamaktadır.¹⁴

Yani hakikat, ifadelerin üretimi, düzenlenmesi, dağılımı, dolaşımı ve işleyişi için düzenlenmiş bir prosedürler bütünüdür. Hakikat, iktidar sistemleriyle ve iktidar etkileriyle döngüsel bir ilişki içinde ve çok sayıda zorlama ile ortaya çıkmaktadır. Hakikat rejimi ise, keşfedilecek hakikatler bütünü değil, doğru ile yanlışın birbirinden ayrıldığı ve doğruya spesifik iktidar etkilerinin yüklendiği kurallar bütünüdür.¹⁵ Her toplumun kendi hakikat rejimi, kendi genel hakikat siyaseti vardır. Yani, her toplumun doğru kabul ettiği ve dolaşıma soktuğu söylem türleri, bunları kodlayan kurumları, onaylama yolları, doğru kabul edilenleri söylemekle yükümlü statüleri vardır. Foucault'ya göre bu hakikat, siyasal iktidara bağlı olarak dönem dönem yeniden belirlenmektedir.¹⁶

Geleneksel ve Foucault'cu İktidar Modeli

Foucault'ya göre, onsekizinci yüzyılın *hukuksal* iktidar modeli de, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın *Marksist* iktidar modeli de ekonomist bir bakış açısı taşımaktadır. Bu bakış açısına göre iktidar, bir mala sahip olur gibi sahip olunabilen, bir sözleşme ile başkasına aktarılabilen ya da ondan vazgeçilebilen bir şeydir.¹⁷ Bu iktidar modelinde, iktidarı devralan onu adil

13 Nietzsche, 1968:326-30'den akt. Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.20

14 Michel Foucault, "İktidar ve Bilgi", s.177

15 Michel Foucault, "İktidar ve Bilgi", s.177; Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s.83,84.

16 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s.82

17 Michel Foucault, "İki Ders" Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005c, s.96

olmayan biçimde ve kötüye kullandığında, buna hukuk, yasa ve adalet adına karşı çıkılır. Onsekizinci yüzyılın entelektüeli, hukuk bilgisiyle bu karşı çıkışın teorik sözcüsü konumundadır. On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın solcu entelektüeli ise, *ekonomi-politik bilgisi ve tarih anlayışı ile* iktidara karşı yapılacak mücadelenin teorik sözcüsü konumundadır.¹⁸

Foucault her iki iktidar modelinin de, on yedinci yüzyılın sonundan itibaren Batı'ya hâkim olan yeni iktidar biçimini açıklayamadığını düşünmektedir.¹⁹ On yedinci yüzyılın sonundan itibaren, sermaye birikimini destekleyen ekonomik sistemle, insan birikimini yöneten iktidar sistemi birbirinden ayrılmaz fenomenler haline gelmiştir. Bu yüzyıldan itibaren, kapitalizmin gelişmesine paralel olarak, toplumsal üretim ve topluma hizmet üzerinden işleyen bir iktidar biçimi doğmuştur. Yeni iktidar teknikleri de, nüfus sorunuyla uğraşmak, insan birikimini idare etmek, denetlemek ve yönlendirmek ihtiyacı üzerine kurulmuştur.²⁰

Foucault'ya göre bu yeni iktidar biçimi, ne yasa ya da hükümler gibi bir kurum ne de bir yapıdır.²¹ İktidar, tek bir merkezden kaynaklanan piramidal bir yapı olmadığından iktidar ilişkileri de hiyerarşik ve mülkiyete dayalı değildir.²² Nietzsche'den ilhamla Foucault bu iktidarı, her toplumsal ilişkide yeniden üretilen ve her yerde var olan bir şey olarak tanımlamıştır. Bu iktidar, bir güç ilişkileri çokluğu ve bu ilişkilerin oluşturduğu karmaşık bir stratejik durumdur. İşleyişinden bağımsız olarak, kendiliğinden var olan, sahip olunabilen, paylaşılabilen, devredilebilen ve uygulanmayı bekleyen bir iktidar söz konusu değildir. İktidar ancak işlediği zaman vardır. İktidar odakları olarak görülen devlet mekanizması, yasa ya da diğer kurumlar, iktidarı tanımlayan bu stratejilerin aldığı biçimlerden başka bir şey değildir.²³

Foucault'ya kadar, iktidar araştırmaları çok dar bir alana sıkışmışken, Foucault iktidarın yaşamın ayrıntılarına nüfuz eden, her yerde işleyen dağınık

18 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.22.

19 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.23.

20 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s.76

21 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.23.

22 Michel Foucault, "İktidar Üzerine İki Diyalog" Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akinhay-Ferda Keskin) Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005d, s.187

23 Ferda Keskin, *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, s.23.

karakterini göstermiştir. Foucault, iktidarın kaba, ayan beyan, görünen ve faili belli bir şey olmadığını; tam tersine çok daha sofistike, görünmez, failsiz işleyen bir şey olduğunu göstermiştir. Foucault'ya²⁴ göre, günümüzde iktidarı kimin uyguladığı, nerede uygulandığı, kimin iktidara sahip olduğu bilinmezken kimin sahip olmadığı ve iktidarı elinde tutanların yöneticiler olmadığı bilinmektedir. "İktidar her yerdedir. Her şeyi kapladığından değil, her yerden geldiğinden dolayı her yerdedir".²⁵

Foucault, iktidar ilişkilerinin her zaman bir bilgi alanı oluşturduğunu, bu bilginin de karşılığında iktidar ilişkilerini güçlendirdiğini ve iktidarın işleyişini mümkün kıldığını ifade etmektedir. Bilimsel söylem olarak bilginin taşıdığını iddia ettiği hakikat, iktidarla döngüsel bir ilişki içindedir ve ikisi birlikte bir iktidar rejimi oluşturmaktadır.²⁶ Bilim araştırma yapmak için kaynağı iktidardan alırken, iktidar da kontrol mekanizmalarını geliştirmek için bilgiden faydalanmaktadır. Bilimin ürettiği bilgi, Foucault'nun *doğruluk oyunları* dediği oyuna daha çok kavram ve araç sağlayarak iktidara yardımcı olmakta, iktidar da bu oyun sayesinde bireyleri sınıflandırarak normalleştirmektedir.²⁷

İktidarla Mücadele

Foucault, uygun mücadele biçimleri bulmada güçlük çekilmesinin, (yeni) iktidarın ne olduğunun hâlâ iyi bilinmemesinden kaynaklanıyor olabileceğine dikkat çekmektedir. İktidar esas olarak, bir anlamın iletilmesi, bir arzu bildirimi ve *-yönetme* kelimesine çok geniş bir anlam vererek-insanların bir dizi taktikle birbirini yönetmesi gibi ilişkiler alanıyla ilgilidir. Bu kavramlaştırmadan hareketle, iktidarla mücadele için bunun hangi araçlarla sağlandığı ve bilgi düzeni üzerinde etkilerini bilmek gerekir.²⁸

Foucault'a göre, iktidar, birey, grup veya kurumların diğerleri üzerinde egemenliği olarak değil, ağ biçiminde işleyen bir şey olarak anlaşılmalıdır. Bu iktidar, devlet kurumları ve araçları üzerinden değil, dolaşımını sağlayan bilgi araçları üzerinden incelenmelidir. Yukarıdan aşağı makro kurumlardan

24 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s.37.

25 Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi I.*, (çev: H. Tufan), İstanbul, 1993, .s.99.

26 Michel Foucault, "İktidar ve Bilgi", *İktidarın Gözü*, s.173.

27 Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi I.*, s.99.

28 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s.37.

gelen baskı olarak değil, aşağıdan yukarı doğru mikro mekanizmalar olarak içine yerleştiği bölgesel, yerel ve mikro ölçekli kurumlarda ve somutlaştığı yer olarak onların tekniklerinde incelenmelidir. Bu şekilde kavramlaştırılan bir iktidara karşı mücadelede, iktidarı uygulayanların niyetleri üzerinden değil, pratikleri üzerinden hareket edilmelidir.²⁹

Foucault'ya göre iktidarın analizi, siyasi kurumların analizine indirgenemez; çünkü iktidar toplumun tümüne kök salmıştır.³⁰ Bu durumda siyasi mücadele, artık yalnızca devlet aygıtlarını, belli bir sınıfı (burjuvaziyi) ya da üretim biçimini (kapitalizmi) hedef alan genel bir eylem olamaz. Bunlar, ancak iktidar ilişkilerinin kodlanma biçimleri, iktidarın bir kurumda somutlaşmış biçimleridir. Dolayısıyla bu nihai biçimlerin değiştirilmesi ve yerine başkalarının konması yoluyla, bir toplumsal dönüşüm beklemek, bu yeni iktidarla başa çıkmak için yeterli bir siyasi eylem anlayışı değildir.³¹ Bu türden, kurumlar ya da kişileri değiştirmeyi hedefleyen birmücadele, mevcut iktidar ilişkilerinin olduğu gibi kalmasına neden olacağı için hiçbir şeyi değiştirmeyecektir. Çünkü iktidar işleyişte ve ilişkilerde açığa çıkan bir şeydir, bu ilişkilerin doğası değiştirilmelidir.³² Bu türden bir iktidarın incelenmesinde yapılması gereken, iktidarın kaynağını araştırmak ya da meşruiyetini tartışmak değil; işleyişinin analizini yapmak ve bu işleyişin hangi durumlarda hegemonik biçimler aldığını saptamaya çalışmak olmalıdır.³³

Foucault'ya göre bu yeni koşulda siyasi mücadele, iktidarın merkezlessiz ve çoğul doğasına tekabül edecek tarzda çoğul ve yerel olmalıdır. İktidar zincirinin tekil halkaları olarak, tek tek kurumları, pratikleri, teknolojileri ve onların arkasındaki bilgi/iktidar'ın ürettiği hakikatleri hedeflemelidir. Dolayısıyla siyasi anlamda entelektüel artık “evrensel” bir entelektüel olamaz. Her mücadele, özel bir iktidar odağı etrafında gelişir; küçük bir şef, bir bekçi, bir sendika yöneticisi, bir gazete başyazarı, bu sayısız küçük odaklardan biri olabilir. Bu küçük küçük odakları belirtmek, onları ifşa etmek, onlardan

29 Michel Foucault, *Toplumunu Savunmak Gerekir*, (çev: Şehsuvar Aktaş), Yapı Kredi Yayınları/Cogito, İstanbul, 2002, s. 42-47

30 Michel Foucault, *Özne ve İktidar*, (çev: I. Ergüden, O. Akınhay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000, s. 79.

31 Michel Foucault, “İktidar ve Hakikat”, s. 74.

32 Michel Foucault, “İktidar Üzerine İki Diyalog”, s. 191.

33 Ferda Keskin, “İktidar, Hakikat ve Entelektüelin Siyasi İşlevi” s. 23.

açıkça söz etmek bir iktidar mücadelesidir. Bu konuda söz almak, kurumsal bilgi şebekesini zorlamak, adlandırmak, kimin ne yaptığını söylemek, hedefi belirtmek, iktidarı ilk olarak tersine döndürmenin ve iktidar karşıtı diğer mücadelelerin ilk adımınıdır. Mücadele söylemi, gizli olanı ifşa etmektir.³⁴

Foucault'nun Entelektüel Tanımı ve Mücadele Biçimi

Foucault siyasi anlamda entelektüeli, bilgisini, uzmanlığını ve hakikatle ilişkisini siyasi mücadele alanında kullanan kişi, olarak tanımlamaktadır.³⁵ Günümüzde 18. ve 19. yüzyılda olduğundan çok farklı düzeneklerle işleyen ve meşruiyetini farklı kaynaklardan alan bir iktidar anlayışıyla karşı karşıyayız. Bu durumda entelektüelin de mücadele tarzı ve araçlarını yeniden tanımlaması gerekmiştir. Foucault yeni entelektüeli, belirli bir disiplin alanında ya da bir kurumda çalışan ve bilgisi, yerel bir alandaki kendi uzmanlığı ve becerisiyle sınırlı olan spesifik entelektüel olarak tanımlamaktadır. Foucault'ya göre geleneksel entelektüel, adalet ve yasa adamından doğmuşken, spesifik entelektüel bilginin güvendiği doğmuştur. Foucault, evrensel entelektüelden spesifik entelektüele geçişi atom fizikçisi Oppenheimer'ın temsil ettiğini ifade etmiştir. Yeni bilgin entelektüel, çağdaş siyasi mücadelelere yerel bir bilimsel hakikat adına müdahale eden kişidir. Bu yeni entelektüelin doğuşu, atom fizikçisinin sahip olduğu kendi alanı ile ilgili bilginin, dünyanın kaderini belirleyebilecek bir iktidarı taşıdığına anlaşılmasıyla olmuştur. Kendi alanındaki bilgisi, entelektüeli siyasi bir tehdit haline getirmiştir. Bu yeni entelektüelin spesifikliği, bir hakikat aygıtının genel işleyişiyle bağlantılıdır. Foucault'ya göre, entelektüelin spesifikliği, kendi sınıfsal durumuyla, araştırma ve çalışma alanının spesifikliğiyle ve içinde yaşadığı toplumdaki hakikat siyasetinin spesifikliğiyle ilgilidir.³⁶

Spesifik alanındaki uzmanlığıyla entelektüel, hakikat üretimi rejimine hizmet eder. Modern toplumda bu rejim, toplumsal, ekonomik ve kültürel hegemonya biçimleri içinde işlemektedir. Her toplumda, hakikat uğruna ya da hakikat etrafında süren bir kavga vardır. Kavga hakikat için değil; hakikatin statüsü ve oynadığı siyasi ve ekonomik rolle ilgilidir. Entelektüel, bu kavgada ya spesifik bilgisini kullanarak bu hegemonya sistemini sürekli kılmaya hizmet

34 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s. 38.

35 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s. 77,79.

36 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s. 83.

edebilir ya da aynı bilgiyi kendi spesifik alanında yerleşmiş iktidar ilişkileri ve teknikleriyle savaşılarak hakikat rejimini değiştirmek için kullanabilir. İkinci yolu denediğinde, hakikatin iktidarını hegemonya biçimlerinden ayırarak, böylece, yerel mücadelesi, ait olduğu toplumun hakikat rejimiyle bağıntılı olarak kendi mesleki alanının ötesinde genel etkiler gösterecektir. Entelektüel için temel siyasi sorun, yeni bir hakikat siyaseti oluşturmanın mümkün olup olmadığını bilmektir. Sorun, insanların bilincini değiştirmek değil, hakikati üreten siyasi, ekonomik ve kurumsal rejimi değiştirmektir.³⁷

Bu yeni entelektüel, kitlelerle ilişkisinde onları temsil eden ya da bilinci ideoloji tarafından çarpıtılmış olanların aydınlanmış öncüsü değildir. Böyle bir sistemde entelektüelin rolü, herkes hakkındahakikati söylemek için ortaya çıkmak da değildir. Bu yeni mücadele türünde entelektüelin rolü, iktidara karşı yerel mücadeledir. Bu bir bilinçlendirme mücadelesi değildir, iktidarı en olmadık yerde açığa vurma mücadelesidir.³⁸

“Sözcülerden kurtulmak gerekir”, demiştir Foucault, “benim rolüm sorular sormaktır” ...”başkaları için, başkalarından önce konuşan herkesi, peygamberleri ve yasa koyucuları susturmayı başaracak ..tarzda sorular sormalı”. “Soruları, herhangi bir reformcu entelektüelin ya da siyasinin kafasında hemen bir çözüm doğurmayacak şekilde sormaya kafa yormalı ...”³⁹

Deleuze’un ifadesiyle reformlar, kendilerini başkalarının temsilcisi olarak sunan, onlar adına konuşmayı iş edinmiş kimselerin hazırladığı başka bir tür iktidar düzenlemesinden başka bir şey değildir.⁴⁰ Foucault’ya göre entelektüel, çözüm üreten değil, sorunun verilerini değiştirmeye uygun dönüşümleri adım adım hazırlayan ve yerleşmesine yardım eden kişi olabilir⁴¹. Kitlelerin, artık bilgi edinmek için entelektüele ihtiyacı yoktur. Kitleler eksiksiz biçimde, açık seçik, entelektüellerden çok daha iyi bilmektedir ve bunu güçlü bir biçimde ifade etmektedir. Fakat bu söylemin ve bilginin enformasyon kanalına girmesini engelleyen, yasaklayan ve geçersiz kılan bir iktidar

37 Michel Foucault, “İktidar ve Hakikat”, s. 83-4.

38 Michel Foucault, “Entelektüel ve İktidar”, s. 32-33.

39 Michel Foucault, “Michel Foucault İle Söylesi” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005e, s.308,309

40 Michel Foucault, “Entelektüel ve İktidar”, s. 33.

41 Michel Foucault, “Michel Foucault İle Söylesi”, s. 308

sistemi vardır. Bu, belli üst kurumlarda toplanmış değil, bütün toplumsal ağa ustalıkla nüfus etmiş, entelektüelin kendisinin de bir parçası olduğu bir iktidar sistemidir.⁴² Foucault, entelektüelin üretim aygıtına değil; enformasyon aygıtına bağlı olduğunu belirtmiştir. Onun sesini duyurabilme, gazetelerde yazma, kendi bakış açısını sunma imkânı diğerlerine göre daha fazladır. Diğer insanların doğrudan sahip olmadıkları, belli kitapları okumanın verdiği bilgiye de sahiptir. Demek ki entelektüelin rolü, işçinin bilincini oluşturmak değildir, çünkü bu bilinç zaten vardır; onun rolü, bu bilincin (bilgisinin) enformasyon sistemine girmesini, yayılmasını⁴³ ve sonuç olarak olup bitenlerin bilincinde olmayan insanların farkındalığını sağlamaktır. Foucault'ya (1987) göre buhiçde kolay değildir.

Entelektüelin İktidarını Kullanma Olanakları

Entelektüelin enformasyon sistemine girmesi zordur, çünkü medya sanayisi üzerinden yürüyen kitlesel siyasete onlar da tabidirler. Ve medyada varolan ifade alışkanlıklarının temel işlevlerinden biri statükoyu korumaktır.⁴⁴ Entelektüelden beklenen, var olan statükoyu korumayı amaçlayan hakikat siyasetini deşifre etmesidir, bu kendisinin ve herkesin içinde biçimlendiği yapıdır. Sahip olduğumuz bilgi söylemlerimizi oluşturmakta, söylemlerimiz de bizi siyasal bir söylemin içine yerleştirmektedir. Gücü elinde tutanlar, toplumda geçerli olan söylemi belirlemektedir. İnsanlara iktidarın medya kanalıyla aktığı söylem seli, iktidarın makbul saydığı kimliği kurgulamakta, insanlar verili doğrular içinde kendi kimliğini kurgularken özgür bir seçime sahip olmadıklarını bile fark etmemektedirler. Bir süre sonra insanlar, bu kimliklerin kendi doğaları olduğuna inanmaktadır.⁴⁵ Kimliklerin kendilerini ifade etmesi için gerekli söylemler, iktidar tarafından kontrol edilmektedir.⁴⁶ İnsanlar bu nedenle, bu verili kimliklerden ve söylemlerden uzaklaşmalıdır. Bu kolay değildir, çünkü verili kimlikten uzaklaşmaya kalkanlar anormal kategorilerinden birisine sokularak iktidar tarafından kapatılmaktadır.⁴⁷

42 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s. 32.

43 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s. 42-43.

44 Edward Said, *Entelektüel*, (çev: Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995

45 Kadir Cangızbay, *Globalleştirme Terörü*, Odak Yayınları, Ankara, 2003

46 Madan Sarup, *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*, (çev: A. Baki Güçlü), Ark Yayınları, Ankara, 1995, s. 109.

47 Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi I*, (çev: H. Tufan) İstanbul, 1993, s. 12.

Entelektüel, bu mevcut doğruluk oyununu bozabilecek teorik araçlara ve enformasyon sistemi içine sokulma şansına sahip kişidir. Ne varbki, herkesin kullanımına açık gibi görünen medya sayısız denetim yöntemleriyle kontrol edilmektedir. Bu kontrol yöntemlerinden en görünür olanı doğrudan yasalarla yasaklamaktır. Örneğin Türkiye’de 1931’de çıkarılmış Basın Kanunu, hükümetlere ülkenin genel politikalarına aykırı düşen yazıları basan gazete ve dergileri kapatma hakkı vermektedir.⁴⁸ Mevcut hakikat siyasetinin dışına çıkan söylemler yasaklanmakta, söyleyenler iktidar tarafından kapatılmaktadır.⁴⁹ VanDijk’a⁵⁰ göre toplumsal anlamda iktidar, insanların zihinleri yoluyla işlemekte, yani söylem yoluyla rıza üretilerek yapılmaktadır. Güçlü olanlar, söylemin üretimini ve türlü yollarla denetimini yaparken güçsüz olanlar ise onu sadece alımlayan konumdadır. Alanyazında medya gündemi konusunda erken çalışmalardan biri olan Lippmann’ın “kamuoyu” çalışmasında, medyadaki baskın olarak işlenen konuların insanların zihninde de öncelikli hale geldiği belirtilmektedir.⁵¹ Zihinleri yönlendirmede önemli bir işleve sahip olan medya ile siyasal iktidarlar arasındaki ilişkileri konu alan pek çok çalışma,⁵² medya ve siyaset arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkilerine ve seçili gazeteler eliyle siyasetin kamuoyuna müdahale ettiğine⁵³ dikkat çekmektedir.

Foucault⁵⁴, “Söylemin Düzeni” adlı yapıtında, hemen her toplumda, her önüne gelenin aklına esen her şeyi söylemesini önlemek için, söylemin çeşitli şekillerde denetim altına alındığını belirtmekte, insanların konuşuyor olmasında bu denli tehlikeli olanın ne olduğunu sorgulamaktadır. Foucault’ya göre tehlike, söylemin iktidarla olan döngüsel ve birbirini besleyen ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Söylem iktidar ilişkilerinin üretilmesi ve yerleştirilmesinde elzemken, iktidar da söylemin üretimi, birikimi ve

48 Çağlar Keyder, *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s.138.

49 James W. Bernauer, *Foucault’nun Özgürlük Serüveni: Bir Düşünce Etiğine Doğru*, (çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 58.

50 Teun E. Van Dijk, “Söylemin ve İktidarın Yapıları”, *Medya, İktidar ve İdeoloji*, (der. ve çev: Mehmet Küçük) Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005, s. 317-19.

51 Erkan Yüksel, *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001, s.42

52 Konca Yumlu, *Kitle İletişim Kuram ve Arastırmaları*, Nam Basım Ltd. İzmir, 1994, s.93; Werner J. Severin, ve James W. Tankard, *İletişim Kuramları*, (çev: A.A. Bir ve S. Sever) Kibele Sanat Merkezi, Eskisehir, 1994, s. 289

53 Erkan Yüksel, *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*,

54 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s. 9-42,

dolaşımını sağlamaya hizmet etmektedir.Foucault'ya göre, söylemin düzeni esasında toplumun düzenidir.⁵⁵ Bu durumda, daha en baştan bu düzeni bozabilecek söylemin üretimi bertaraf edilmelidir. Bu nedenle her toplumda söylem, çeşitli yollarla denetlenmekte, ayıklanmakta, örgütlenmekte ve yeniden paylaştırılmaktadır.⁵⁶

Entelektüelin, iktidarın oyununu bozabileceğine kendi alanındaki mücadelesini yürütürken tek silahı olan söylem, iktidar tarafından çok sıkı denetlenmektedir. Foucault bu denetimin içsel ve dışsal yol ve yöntemlerini, söylemin birtakım koşullar ve kurumlarla kuşatılıp nasıl etkisiz hale getirildiğini, arkeolojik dönem eserlerinin pek çoğunda örneklemiştir. Foucault⁵⁷ Collège de France'akabul edildiğinde yapmış olduğu açılış konuşmasında entelektüelin söyleminin günümüz enformasyon ortamında nasıl görünmez kılındığını, nasıl dolaşım dışı tutulduğunu göstermeye çalışmıştır. İzleyen başlık altında, bu konuşmadaki sorgulamanın izinden giderek, geçmişten günümüze entelektüelin söyleminin nasıl dışlandığı, itibarsızlaştırıldığı ya da yasaklananların hangi koşullarda yeniden çağırıldığı, spesifik entelektüelin neo-liberal iktidar karşısında mücadele olanakları örnekler üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

Söylemin Denetimi

Foucault'a göre⁵⁸, bir toplumda, kimlerin hangi koşullarda ve hangi konulardan konuşabileceğinin sınırları önceden kalınca çizilmiştir. Foucault, çeşitli çalışmalarında kullandığı Arkeolojik yöntemde, söylemin hangi yollarla kısıtlandığına dair açıklamalarını "Söylemin Düzeni" adlı eserinde ayrıntılı yapmıştır. Foucault bu eserinde, söylemin çeşitli kısıtlanma yollarını ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bunlardan birincisi; yasak, akıl ve delilik karşıtlığı kurulması ve doğru-yanlış karşıtlığı kurulması biçiminde işleyen dışsal kısıtlamalardır. İkincisi söylemin içsel olarak kısıtlanmasına yarayan yorum, yazar ve disiplin ilkelerinin işletilmesidir. Foucault'a göre, devreye girdiği koşulların ve kuralların ayarlanması suretiyle de söylemin dolaşıma

55 Alan Megill, *Aşırılığın Peygamberleri*, (çev: Tuncay Birkan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s.353.

56 Michel Foucault, "Söylemin Düzeni" (9-42) *Ders Özetleri* içinde, (çev. Selahattin Hilav). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001, s.10

57 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*

58 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*

girmesi engellenmektedir, buna hizmet eden kurumlar; sözün törenselliği, söylem cemaatleri, doktrin, eğitim ve kurumsal sistemdir.

Bu çalışma, teorik bir değerlendirmedir. İncelenen konuyu derinleştirmek amacıyla sınırlı ve bilinen örnekler üzerinden entelektüelin söyleminin nasıl dolaşım dışında tutulduğu ve mücadele olanaklarının söylem üzerinden nasıl kısıtlandığı, Foucault'nun söylemler üzerinden yürüttüğü araştırmalarında izlediği bir önceki paragrafta açıklanan yol takip edilerek entelektüelin söyleminin nasıl kısıtlandığı/yasaklandığı örneklenmeye çalışılmıştır.

Foucault'nun entelektüel tanımı ve işlevi konusunda düşünceleri için; makaleleri, kendisiyle yapılmış söyleşiler ve dünyanın çeşitli ülkelerinde verdiği derslerin toplandığı 1994'te dört cilt olarak "Dits et Ecrits" (Söylenmiş ve Yazılmışlar) başlığı altında yayımlanan kitaplarından yararlanılmıştır. Fransa'da yayınlanan bu metinleri, Ferda Keskin farklı bir anlayışla gruplandırarak Türkiye'de altı ciltlik bir seçki olarak yayınlamıştır. Foucault'nun entelektüel kavramlaştırması, entelektüelin siyasi işlevi ve entelektüelin toplumdaki rolü ile ilgili konular için seçkinin ilk kitabı olan "Entelektüelin Siyasi İşlevi" kitabı incelenmiştir. Söylemin dışlanması ve denetimiyle ilgili olarak, Foucault'nun arkeolojik dönemini oluşturan "Söylemin Düzeni", "Kelimeler ve Şeyler", "Deliliğin Tarihi", "Kliniğin Doğuşu" ve "Bilginin Arkeolojisi" adlı kitaplarındaki örnekler incelenmiştir. İktidarın kavramlaştırılması ve işleyişi ile ilgili olarak da "Özne ve İktidar", "İktidarın Gözü", "Hapishanenin Doğuşu", "Büyük Kapatılma" ve "Güvenlik, Toprak, Nüfus" kitapları incelenmiştir. Bunlardan sonucunda, üç iktidar anlayışını ayırıştırarak neoliberal iktidarın hangi düzeneklerle işletildiği üzerinde durmaktadır. "Cinselliğin Tarihi" kitapları da benlik teknolojileri ve iktidarın içselleştirilmesi ile ilgilidir.

Foucault'a göre toplumlarda, bazı konuların konuşulmasını engellemenin yollarından biri, hakkında konuşulması istenmeyen şeyleri tabulaştırmaktır.⁵⁹ Açıkça ifade edilmemiş olsa bile, toplumlar bunu sezgisel olarak bilme ve koruma eğilimindedir. Kazara bu konularda konuşmaya kalkan özneler iktidar tarafından yasaklı hale getirilmekte, ısrar ederlerse

59 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s.23.

sözleri geçersiz kılınacak biçimde itibarsızlaştırılmakta, devam etmeleri halinde ilgili özneyi ortadan kaldırmaya varan sert tedbirler alınabilmektedir.

Cumhuriyet öncesi dönemde, Foucault'cu iktidar yaklaşımıyla değerlendirildiğinde-Hükümrân İktidarın düzenekleri işler halde olduğu için,muhalif özneler sürgüne gönderilmek suretiyle mevcut düzen korunmuştur. Diğer pek çokları gibi Namık Kemal, Halikarnas Balıkcısı diye bilinen Cevat Şakir Kabaağaçlıgibi entelektüeller, sürgünde ölen yasaklı öznelerdendir. Kolonyal ülkeler ise, bu iktidar anlayışının hakim olduğu dönemde muhalifleri kolonilerine sürmeyi seçmiştir. Osmanlı da bu dönemde muhalifleri Mısır, Musul gibi uzak valiliklere sürerek düzene zarar vermelerini önlemeye çalışmıştır. İstibdat döneminde (1878) karikatürcüler Jön Türkler'le birlikte Avrupa'ya sürülmüş, izleyen II.Meşrutiyet döneminde (1908), yani 30 yıl sonra ülkelerine dönebilmişlerdir.⁶⁰

Karikatür, tüm baskıcı rejimlerde olduğu gibi ülkemizde de her zaman aşırı baskıcı rejimlerin olduğu dönemlerde,dolaylı yoldan muhalefet yapmanın en önemli aracı olmuştur. Cumhuriyetdönemi yasaklarında, disiplinci iktidarın düzeneklerinin işletildiğini verejim muhaliflerinin bu kez sürülmek yerine kapatıldıklarını görüyoruz. Marko Paşa ve Cem Dergileri bu dönemdekapatılmış, dergiyi çıkaran yazarlardan Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz ve karikatürist Mim Uykusuz komünist propaganda gibi çeşitli nedenlerle yargılanarakpek çok defa hapse atılmıştır.⁶¹ Daha yakın dönemlere gelecek olursak, dönemin Başbakanlarından Süleyman Demirel'in Gırgır Dergisine açtığı davaları ve Başbakan R.T. Erdoğan'ın Evrensel Gazetesi, Penguen ve Lemn Dergilerine açtığı davaları anabiliriz.⁶² Turgut Özal'ın Başbakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı döneminde izlenen sürgün ve kapatma dışı görece özgürlükçü yaklaşım,neoliberal iktidarın işleyiş düzenekleri ile uyumlu görünürken, R.T. Erdoğan'la birlikte birdenbire arkaik iktidar modeline geri dönüş olduğunu, korkutmayave gözdağı vermeye dayalı Hükümrân İktidar düzeneklerinin işletildiğini görmekteyiz.

60 Gürkan Özocak, Türkiye'de Siyasi İktidarın Mizahla İmtihanı: İfade Özgürlüğü ve Karikatür, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2011, sayı: 94 (253-294)

61 Gürkan Özocak, Türkiye'de Siyasi İktidarın Mizahla İmtihanı: İfade Özgürlüğü ve Karikatür, s. 15-16;

62 Ülkü Şahin, "Çizginin Gücü: Karikatür Ve Sansür" http://www.umut.org.tr/Upload/Document/document_ca5f01b9796a40f782b43262be5fd0a9.pdf

Yasaklanmış özneleri yeniden söylem alanına taşıyanlar da iktidar tarafından yasaklanmaktadır. İktidarın yasaklı hale getirdiği öznelere yakın dönemin en çarpıcı örneklerinden biri Sosyolog Pınar Selek'tir. Selek, Kürt sorununu izin verilen sınırlar dışına çıkararak meşru bir tartışma zeminine çekmek istediği için yasaklanmıştır. Yasaklı özneyi meşru zeminde tartışmaya açtığı için iktidarın yasakladığı öznelerin en çarpıcı tarihi örneği ise Emile Zola'dır.⁶³ Zola'nın Dreyfus davası ile ilgili gerçekleri açıklayan "Suçluyorum" başlığıyla Cumhurbaşkanına hitaben yazdığı açık mektup, Genelkurmay Başkanını ve diğer yüksek rütbeli subayları görevlerini kötüye kullanmakla ve kamuoyunu yanıltmakla suçluyordu. 13 Ocak 1898'de L'Auroregazetesinde yayımlanan mektubunda Zola'nın iktidarın hakikat siyasetini deşifre etmesi, Zola aleyhinde dava açılmasına ve süren baskılar sonucu Zola'nın ülkesini terk etmek zorunda kalmasına neden olmuştur. Bauman'a göre⁶⁴, Dreyfus davası, entelektüel olmanın ölçütünü değiştirmiştir, artıksadece zihinsel faaliyette bulunmanın entelektüel olmak için yeterli olmadığını, entelektüelin topluma karşı bir sorumluluğu olduğunu göstermiştir. Entelektüel ile entelektüel olmayana ayıran çizgi, kişinin kendi uğraşının üzerine çıkması ve içinde yaşadığı zamanın küresel konularına müdahale etmesi noktasında belirginleşmiştir. Zola'nın Dreyfus davasında tutum alışı, Foucault'nun⁶⁵ entelektüelin sorumluluğu olarak tanımladığı "iktidarı en olmadık yerde açığa vurma" mücadelesinin ta kendisidir.

Tarihten bir başka çarpıcı örnek, Güneş merkezli evreni savunduğu için 1593 yılında tutuklanarak yakılan ünlü bilim adamı Giordano Bruno'dur. Bruno'dan 40 yıl sonra Galileo aynı görüşleri savunduğu için, 1633 yılında Engizisyon mahkemesi tarafından yargılanarak "Kafirlik" suçu nedeniyle ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır.⁶⁶ Modern bilimsel yöntemin temellerini atan Galileo, Katolik Kilisesi tarafından Güneş merkezli evren teorisi konusunda herhangi bir çalışma yapmaması konusunda 1614

63 Gül Tekay Baysan, "Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2002, Cilt: 19 / Sayı: 1/ 181-195

64 Zygmunt Bauman, *Yasakoyucular ve Yorumcular*, (çev. Kemal Atakay), Metis Yayınları, İstanbul, 1996 s.30

65 Michel Foucault, "Entelektüel ve İktidar", s. 32-33, 38

66 Sevim Tekeli, Esin Kahya ve Melek Dorsay, *Bilim Tarihine Giriş*, 8. Baskı, Nobel Yayınevi, İstanbul, 2012; Yavuz Unat, *İlk Çağlardan Günümüze Astronomi Tarihi*, Nobel Yayınevi, İstanbul, 2013

yılında uyarılmıştır. İktidarın uyarılarına rağmen, yer merkezli hakikat iddiasının yanlışlığını ispatlayan bir kitap yazarak dönemin iktidarının hakikat rejimi ile uyumsuz bir bilgiyi ve daha önce yasaklanmış bir öznenin (Bruno) görüşlerini toplumda yeniden dolaşıma sokmaya, yaymaya kalktığı için yasaklanmıştır. Yine aynı şekilde, dönemin kralı II. Wilhelm tarafından Hristiyanlığın öğretilerini çarpıttığı için suçlanan İmmanuel Kant, kiralıntehditi karşısında, kamuya açık konuşmalarında, derslerinde ve yazılarında, dinle ilgili konulardan sakınacağı sözünü vermiştir.⁶⁷

Hakikat rejimi, iktidara bağımlı olarak değişebilmektedir, bunun yakın dönem örneği olarak, gazeteci Nedim Şener ve Ahmet Şık'ın yargılanmaları gösterilebilir. “Yolsuzluk ve terör finansmanlığı”, “Susurluk olayı”, “Hrant Dink suikasti”, “Cemaat ve istihbarat” konularında kitapları olan Şener, esasında kendisini cezalandıran sistemin, daha önce başarılarından dolayı Ulusal ve Uluslararası olmak üzere 14 ayrı ödülle başarılarını teyit ettiği bir gazetecedir.⁶⁸ Ahmet Şık'ın ise Hrant Dink, Hayata Dönüş operasyonları, medyanın askerler tarafından fişlenmesi, Ergenekon davası ve Fethullah Gülen'in emniyetteki örgütlenmesi konularında haberleri ve kitapları vardır. Şık da mevcut sistemin daha önce 8 dalda ödüllendirdiği başarılı bir gazetecedir.⁶⁹ Her iki gazeteci de iktidarın hakikat siyasetini deşifre eden yayınlar yaptıkları için, yasaklı özneleri ve yasaklı konuları yeniden dolaşıma sokmaya çalıştıkları için, üstelik tam da karşısında oldukları şeylerle suçlanarak yargılanmışlardır.

Burada anılanlar, kamuoyunun iyi tanıdığı sınırlı örneklerdir, dünyada ve ülkemizde bu örneklerin sayılarının şaşırtıcı oranlarda olduğu ve pek çok özneye de eğer kendilerini korumayı başarıp hayatta kalabmişlerse izleyen iktidar dönemlerinde meşruiyetlerinin iade edildiği bilinmektedir. Nitekim 1992 yılında, Papa II. Jean Paul tarafından kaleme

67 Engin Yıldırım, O.Kula, 1999'dan akt., “İktidar, Üniversite ve Aydınlar”, *Bilgi*, 2, 2000/1, s.1-11,

68 Committee to Protect Journalists “Nedim Şener, Turkey” 2013 “CPJ International Press Freedom Awardee”. CPJ.org. <http://www.cpj.org/awards/2013/nedim-sener-turkey.php> 12 Aralık 2014 tarihinde erişildi.

69 Taraf Gazetesi, “Etiket Arşivi: Ahmet Şık” <http://www.taraf.com.tr/etiket/ahmet-sik/> 12 Aralık 2014 tarihinde erişildi.

alınmış resmi bir özür ile tam 330 yıl gecikmeyle Galileo'ya itibarı iade edilmiştir.⁷⁰ Bu özür, Foucault'nun hakikat rejiminin iktidardan iktidara değiştiği yönündeki kavramlaştırmasını doğrulamaktadır. İktidar, Galileo örneğinde, bilimin keşfettiği hakikatleri 330 yıllık bir gecikmeyle kabul edebilmiştir. Neyse ki bu süre günümüzde hayli kısalmış görünmektedir. 1950'li yıllarda McCarthy döneminde hainlikle suçlanan ve devletin nükleer silahlar politikasına uygun davranmadığı için yurt dışına çıkması yasaklanan C vitaminini bulan tıp bilgini Linus Pauling'in yasağı, birkaç yıl sonra Nobel Bilim ödülüne layık görülmesinin ardından kaldırılmıştır. Pauling, iktidarın kendisine yasak koymasına neden olan çalışmalarından dolayı 1962'de bu kez Barış dalında Nobel ile ödüllendirilmiştir.⁷¹ Bu, Foucault'nun⁷² 1978'den itibaren derslerinde kavramlaştırmaya çalıştığı, Neoliberal iktidarın istatistiklerle sürekli ayarlanan norm ve normal kavramlaştırmalarıyla hayli örtüşen bir durumdur.

Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Gazeteciler Cemiyeti, Ergenekon ve Balyoz davalarının sürdüğü dönemde sadece bir ay içinde işine son verilen gazetecilerin sayısının 360 olduğunu, tutuklu ve hükümlü gazetecilerin sayısının ise 50 olduğunu belirtmiştir.⁷³ Okay Gönensin'in⁷⁴ Vatan Gazetesi'ndeki "İçerideki gazeteciler" yazısından, gazetecilik yaptıkları için tutuklu olan ve yargılanan gazetecilerin sayısının dört yıl içinde ikiye katlanarak 100'e ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu rakamlar, iktidarların bir yandan logofobik yapısını gözler önüne sererken bir yandan da Taraf gazetesinden M. Baransu, Zaman Gazetesi Genel Yayın Müdürü E. Dumanlı, Samanyolu Televizyonu Yayın Grubu Başkanı H. Karaca örneğinde cisimleştiği gibi siyaseten doğru tanımının –hakikat rejiminin- tarihte hiç olmadığı kadar hızla değiştiğini göstermektedir. İlgili gazeteciler, Ergenekon ve Balyoz gibi davalarda siyasal iktidarla aynı

70 New Scientist, "Watikan Admits Galileo Was Right" (7 Kasım, volüm, 1846), 1992

71 <http://lpi.oregonstate.edu/linus-pauling-biography>, 5 Ekim 2014 tarihinde erişildi.

72 Michel Foucault, "Sunuş" Güvenlik, Toprak, Nüfus, (Collège De France Dersleri) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları / Sosyoloji Dizisi 392, 2014

73 Etkin Haber Ajansı / 31 Ocak 2011 Pazartesi, 19:58; <http://bianet.org/bianet/toplum/127583-tgsden-isten-atilan-gazeteciler-icin-imza-kampanyasi>, 12 Aralık 2014 tarihinde erişildi.

74 Okay Gönensin, "İçerideki gazeteciler" *Vatan Gazetesi*, 13 Şubat 2013, 5 Ekim 2014 tarihinde erişildi.

çizgide yayın yaparken iktidarın birdenbire değişen hakikat siyasetiyle yasaklı özne konumuna düşmüşlerdir.⁷⁵

İktidar, bazen özneyi yasaklamaktansa onda aykırı bir yön bulup irrasyonelleştirmeyi, böylece sözünü hükümsüz kılmayı seçebilmektedir. İrrasyonel olarak etiketlenen öznenin söylediği şey; bir hiç ve söylenmemiş kabul edilir, ne doğruluğu ne de önemi vardır, adalet önünde değer taşımaz, bir eylemi veya bir sözleşmeyi doğrulamaya yetmez.⁷⁶ Kişinin yaşam biçimindeki ya da söylemindeki bir uyumsuzluktan hareketle irrasyonel bir özne olarak karikatürize edildikten sonra medyada bolca görünmesinde bir mahzur görülmemektedir. Bu ilke, düzene göre makul bir özne olmayanların, sözlerinin ancak baştan geçersiz kılınacağı koşullarının yaratılarak medyada görünürlüğüne izin verileceğini göstermektedir. Örneğin Yalçın Küçük, medyada irrasyonel olarak kurgulanan kimliklerden biridir. Farklı bağlam ve dönemlerde söyledikleri, yapıp ettikleri, bağlamından koparılarak yanyana getirilmek suretiyle tutarsız bir kimlik kurgusuyla sunulmaktadır.⁷⁷ İktidarın hakikat siyasetinin dışına çıkanın, illa da topluma önderlik eden entelektüel bir figür olup-olmadığına bakılmaksızın söylemini geçersiz kılacak düzenekler hemen işletilmeye başlanmaktadır. Modacı Cemil İpekçi'nin sözlerinin cinsel tercihinin altı çizilerek verilmesi de irrasyonelleştirmenin bir başka uygulanma tarzı olarak görülebilir.⁷⁸ İpekçi'nin moda ile ilgili sözlerinde değil de mevcut düzenle uyumsuz bir söylemde bulunduğunda bunun yapıldığını internette biraz arşivleri karıştırarak görmek mümkündür. İpekçi, pek çok medya kanalına erişim şansı olduğu için tehlikelidir. İktidarın onaylamadığı bir söylemin pek çok kanalda tekrar etmesinin yaratacağı hakikat etkisi bertaraf edilmelidir.

Cemil İpekçi'ye yapılanın benzeri, söylemlerinin meşruiyetini ve güvenilirliğini etkilemek amacıyla Kürt Aydınlarına ve Milletvekillerine yapılmaktadır. Herhangibir demeçleri medyada yer alacaksa isimleri terörle

75 Sabah Gazetesi, 18 Aralık 2014, 5 Ocak 2015 tarihinde erişildi.

76 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s.24.

77 Zaman Gazetesi, Tanju Özkaya, Furkan Cura haberi, 3 Kasım 2009, (12 Aralık 2014 tarihinde erişildi).

78 HaberTürk "Muhafazakar eşcinselim", 04 Ocak 2008, (12 Aralık 2014 tarihinde erişildi).

bitişik olarak ya da aklandıkları halde geçmişte maruz kaldıkları suçlularla bitişik olarak anılarak yanlış yerde durdukları vurgulanır. Ve ancak bu koşulda, söylemlerinin medyada görünmesine izin verilir. Orhan Pamuk'a yapılan ise bu ilkenin farklı bir şekilde devreye sokulmasıdır. Nobel almasıyla özne konumu ve söylemleri dünya çapında önem kazanan Pamuk'un, resmi tezi desteklemeyen görüşleri öne çıkarılarak başarısı politik bir düzenekmiş gibi sunulmuştur. Özne olarak itibarsızlaştırılmaya ve sözlerinin meşruiyeti aşındırılmaya çalışılmış, böylece düzenle uyumsuz söylemlerinin kitleleri etkilemesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bunlara kulak asmadığında ise doğrudan hayati tehdiye maruz kalmıştır.

Bir başka yasaklama ilkesi de doktrin ilkesidir. Bu ilke, kişilerin bir tek ve aynı söylem bütününe ortaklaştırılması yoluyla karşılıklı bağıllıkların tanımlar, bütün öteki sözcelemleri yasaklar. Ortaklaştırılmış söylemin dışına çıkan özneye karşı, yasaklama ve ihraç mekanizmaları çalıştırılır.⁷⁹ Tarih, dönemin hükümrani olan kilisenin, hakikat siyasetine aykırı buluşlar yapan bilim insanlarının yargılanmalarının ve katledilmelerinin örnekleriyle doludur. Britanya İmparatorluğu'nda yaşayan Kelt bilim adamı, Roger Bacon (1220-1292) deney yöntemini ilk savunan Ortaçağ aydınlarından. Büyüteci ilk bulan kişi olarak tarihe geçmiştir. Fransisken öğretisini eleştirdiği için 15 yıl hapis yatmıştır. Varlık konusundaki yalınlık ve tutumluluk ilkesiyle ünlü İngiliz filozof, Ockhamlı William (1285-1347) Papalığa karşı imparatorluğu desteklemenin İncil'e uygun olduğunu söylediği için mahkûm edilmesinin ardından Münih'e kaçarak yaşamını burada sürdürebilmiştir.⁸⁰ Kilisenin doğru kabul ettiği Aristotelesçi kapalı evren görüşüne aykırı olarak, Kopernik'in tezini savunan ve Evrende Dünya'dan başka birçok gezegenin bulunduğunu söyleyen İtalyan filozof Giordano Bruno (1548-1600) kiliseye aykırı görüş beyan ettiği için Roma'da kazığa bağlanıp, diri diri yakılmıştır. Bruno'nun ardından 40 yıl sonra, Galileo'nin Bruno ile aynı bilimsel görüşleri savunan kitabından dolayı Engizisyon mahkemesinde yargılanması, insanlık adına çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Çünkü Descartes, güneş merkezli kuramını

79 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s.44-45.

80 Focus Dergisi, "Engizisyon, Tarihin Karanlık Sayfaları", <http://www.focusdergisi.com.tr/tarih/00208/5> Ekim 2014 tarihinde erişildi.

bu nedenle yayımlamaktan vazgeçmiştir. Kopernik ise aynı kuramla ilgili bulgularını, ancak ölüm döşeğindeyken yayımlamaya cesaret edebilmiş, yine de tepkileri azaltabilmek için eserini Papa III. Paul'a ithaf etmek zorunda kalmıştır.⁸¹

Her toplumun kendi hakikat siyaseti, bunu dolaşıma sokan mekanizmaları ve kurumları vardır. Bu hakikat rejimi, keyfidir ve şiddete dayanır.⁸² Foucault'a göre, düzenin tüm kurumları, doğru varsayılan söylemlerin bekleliğini yapmaktadır. Kimlikleri resmi söylem içinde biçimlenmiş hemen tüm diğer kimlikler de bu hakikat rejimi ile uyumsuz bir bilgiyi toplumda devreye sokmaya kalkan söylemler üzerinde bir baskı gücü uygulama eğilimindedir. İktidarın tabulaştırdığı konuları, söylemleri ile dolaşıma soktukları için canlarıyla bedel ödeyen Ermeni gazeteci Hırant Dink ve popüler dünyanın aykırı öznesi olan Ahmet Kaya'nın tabi tutuldukları linç durumu, Hükümrân İktidardan çok, güçleri birbirine karşı oynatıp birbirine kırdıran neoliberal iktidarın işleyiş düzeneğiyle daha uyumlu görünmektedir. Avrupa'dan yakın dönem iki örnek; Hz. Muhammed'i tasvir eden 12 karikatürün, bir Danimarka gazetesinde yayımlanması ile başlayan ve diğer Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerine yayılan kriz⁸³ ve Paris'te mizah dergisi Charlie Hebdo'nun merkezine silahlı kişilerce saldırılarak 12 kişinin ölümüne neden olan olaylar⁸⁴, iktidarın tabulaştırdığı konuların içselleştirilerek toplumun kendiliğinden bir denetim mekanizması kurmasının çarpıcı örnekleri olarak neoliberal iktidarla uyumlu kışkırtmalardır.

Mevcut hakikat siyaseti ile uyumsuz söylemlerin kendine medyada yer açması imkânsızdır. Konusunda başarıları ile ünlü pek çok bilim insanına, uzman olduğu alanlarda bile görüşü alınmak için mikrofon uzatılmaz. Resmi tezlere eleştirel duran pek çok ismin tartışma programlarına çağrıldıklarına ya da görüşlerinin alındığına nadiren tanık olursunuz. Örneğin ulusal basında ya da televizyonda bir tarihçinin görüşü alınmak istendiğinde, Halil Berktaş, Ayşe Hür gibi tarihçilerimiz yerine neden aca-

81 Sevim Tekeli vd., *Bilim Tarihine Giriş*; Unat, Y. (2013). Age.

82 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s.82.

83 Michel Foucault, "İktidar ve Hakikat", s.13-14

84 Hürriyet, Paris'te Charlie Hebdo dergisine silahlı saldırı, 7 Ocak 2015

bapopüler figürlere mikrofon uzatılır? Çünkü onların tarih görüşleri düzenin hakikat rejimi ile uyumsuzdur. Oysa yetkin olduğu şüphe götürse de bazı popüler figürler, memleket meseleleri hakkında kanal kanal gezdirilerek görüşleri alınır. Böyle yapmak suretiyle, iktidarın devreye soktuğu yeni söylemlerin hakikat etkisi arttırılmak ya da muhalif söylemlerin meşruiyeti aşındırılmak istenir.

Bazen eleştirel bir söylem bir yolunu bulup enformasyon kanalına girdiğinde, bunu da bertaraf etmenin çeşitli yol ve yöntemleri devreye sokulmaktadır. Foucault'a göre⁸⁵ bunlardan biri yorum ilkesidir. Bu, esas metnin yorumcularca yeniden ifade edilirken bağlamından koparılarak ya da bir kavramının eksiltilecek kendinden başka bir şeye, resmen beklenen ve istenen bir şeye dönüştürülmesi, böylece yorumun esas metnin yerini almasıdır. Dink'in söyleminde yorum ilkesi işleterek, söyledikleri asal metinden bambaşka bir biçimde kamuoyuna sunulmuştur. 1980'li yıllarda Turgut Özal'ın söylemlerinin sol'un kavramlarının içini boşaltmasından başlayarak, Türkiye'de sağ'ın söyleminin bugün aldığı yeni biçim, yorum ilkesinin uygulanmasının çarpıcı örnekleri olarak gösterilebilir. Esasında emperyalizmin, kendini geç sanayileşen ülkelerde *Modernleşme* olarak konumlandırması, *Küreselleşmenin* insan hakları ve demokrasi kavramlarının içini boşaltması da diğer kısıtlama ilkeleriyle birlikte yorum ilkesinin kullanılmasının tarihi örnekleri olarak anılabilir.

Düzenin, sözcülerini sık sık ödüllendirmesine bakarak, söylemin denetlenmesinin bir başka yolunun da, devreye sokulmak istenen görüşlerin atfedildiği yazarların düzen tarafından onurlandırılarak dolayımaya sokulacak yeni hakikatlerin meşru kılınması olduğu ileri sürülebilir. Bu, Foucault'un bir yazara atfederek bir şeyin doğruluğunu teyit etmek ilkesiyle alakalı olabilir.⁸⁶ Hayek, Buchanan ve Freidman'a verilen Nobel ödüllerinin zamanlamasının neoliberal görüşün devreye sokulmasıyla eş zamanlı olması ve ödülün hemen ardından kendilerinin siyasal iktidarın sözcüleri olarak atanmaları, iktidarın onayladığı yeni ekonominin ve onunla ilgili hakikat rejiminin meşrulaştırılması ile yakından ilgili olabilir. Bilimsel bir ödülle neoliberal söylemlere hakikat etkisi yüklenmek istenmiş olabilir.

85 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s. 32

86 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s.35,38.

Yakın dönemde yaşanan global krizin ardından, global ölçekte yeniden hayata geçirilmek istenen Keynesyenizm'le ilgili tartışmalar sürerken, 2008 Nobel İktisat ödülünün bu görüşleri savunan Krugman'a verilmesi de iktidarın onay verdiği görüşleri meşrulaştırma çabası olarak ima edilmektedir.⁸⁷

Söylemin denetlenmesi, kimi zaman koşulların ayarlanmasıyla da yapılabilmektedir. Bunlardan biri konuşabilecek öznelerin seyrekleştirilmesidir.⁸⁸ Öğretim üyelerinin alanları dışında konuşmalarının yasaklanması, bu tür bir seyrekleştirme örneği olarak değerlendirilebilir. Kimi zaman da söz, belli söylem cemaatleri arasında dolandırılıp durularak, cemaatin onaylamadığı görüşlerin dolaşıma girmesine izin verilmez.⁸⁹ Bu anlamda sosyal bilimler dergilerinde, epistemik cemaatlerin meşrebine uygun makalelerin onay almasının (nitel çalışmaların yayın mecrası bulmakta nicel eşdeğerlerine göre zorlanmaları), hemen her televizyon kanalında benzer isimlerin yoruma davet edilmesinin, bu yayınların ve kişilerin diğerlerine göre konusunda daha yetkin olmalarından çok diyeceklerinin hakikat rejimi ile uyumlu olduğunun bilinmesi ile yakından ilgili olduğu söylenebilir.

Sonuç

Foucault'ya göre günümüz neoliberal iktidar düzeninde, entelektüelin gücü, toplumda sözünü enformasyon kanalına sokamayanların sözcülüğünü yapmaktan, dilsizleştirilenlerin dili olmaktan kaynaklanmaktadır. Oysa entelektüelin muhalif söyleminin, günümüzde çok çeşitli denetim yolları ile bu kanala sokulmamaktadır. Entelektüel ancak kurulu düzenden yana olduğu sürece, iktidarını kullanmasının tek aracı olan hakikatleri söylemesine izin verilmektedir. Tabii bu hakikat, iktidarın doğruluk oyununa uyan hakikattir, bu oyunu deşifre eden hakikat değil.

Sonuç olarak entelektüelin iktidarla mücadelede ve mevcut düzenin işleyişindeki bozuklukları teşhis ve duyurarak eylem ve değiştirme yolunu açacak tek silahı olan söyleme erişmesi, çağdaş toplumlarda çok çeşitli

87 http://www.ozgurtoplumundegerleri.com/res/Alper_Akalin_Liberal_Iktisat_ve_Krizler.pdf, 5 Ekim 2014 tarihinde erişildi.

88 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s.41.

89 Michel Foucault, *Söylemin Düzeni*, s. 43.

kurumlar tarafından hayli çeşitlenmiş düzeneklerle sıkı bir şekilde denetlenmektedir. Bu durumda entelektüel, günümüzde hayli lokalize ve kapalı bir alanda mücadelesini sürdürmektedir. Kitlelere yegane erişim şansı; kendi spesifik alanında yapılan toplantılar, alanla ilgili dergiler ve sayıları hayli sınırlı eleştirel medya dolayısıyla mümkün görünmektedir.

İktidarın, siyaseten doğruladığı hakikatle uyumlu olmadığı için yasakladığı bir bilimsel hakikate resmi onay vermesinin geçmişte yaklaşık 330 yıl sürdüğünü göz önüne alırsak, içinde yaşadığımız dönemde hangi önemli ve hayati bilgilerin siyaseten yasaklı olduğu ve bunun insanlığı nelerden mahrum bıraktığı sorusu önemli bir sorudur. Ve bu soru, entelektüelin iktidarı ifşa etmesi gereken önemli bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Burada, entelektüelin işlevi konusunda çalışma yapacak araştırmacılara bulunulacak bir öneri varsa eğer, bu, her bir bilim insanının önce kendi alanında üstü örtülmeye çalışılan bilgiyi ifşa etmesini ve iktidarın örtbas etmeye çalıştığı doğru bilgiyi, enformasyon sisteminde dolaşıma sokmasını önermek olabilir. Bu hem pratikte hem de teoride yapılmalıdır.

Öte yandan halihazırda Mimar ve Mühendis Odalarının, Tabip Odalarının, Baroların vb. mesleki kuruluşların alanlarıyla ilgili mücadelelerinin genele etkisini göstermek adına daha fazla ve disiplinlerarası incelemelere konu yapılmalı, böylece iktidarın muhalif mücadelelerin meşru zeminini kaydırma çabaları ifşa edilmelidir.

Öz

Söylemin Düzeni: Entelektüelin Söylemini Dolaşıma Sokma Mücadelesi

Bu çalışmada entelektüel ve onun iktidarla ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada diğer kuramcıların kavramlaştırmaları dışarıda tutularak, Fransız filozof Michel Foucault'nun iktidar ve entelektüel konusundaki kavramlaştırmaları temel alınmıştır. Foucault'nun kavramlaştırmalarının seçilmesinin nedeni, Foucault'nun entelektüel olarak kendine özgü duruşu, bilgi-iktidar-hakikat arasındaki döngüsel ilişkiyi göstermesi, neoliberal iktidarın işleyiş düzeneklerini ilk kavramlaştıranlardan olmasıdır. Bu çalışmada sırasıyla, Foucault'nun entelektüel, hakikat ve iktidar kavramlaştırmaları, iktidarla mücadele, günümüzde entelektüelin siyasi işlevi, entelektüelin iktidarını kullanma olanakları, mücadele aracı olarak söylem ve söylemin denetimi tartışılacaktır. Çalışma, teorik bir değerlendirmedir. İncelenen konuyu derinleştirmek amacıyla sınırlı ve tarihi örnekler üzerinden entelektüelin iktidarını kullanma olanaklarının nasıl kısıtlandığı Foucault'cu söylem analizine başvurularak gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Foucault, yönetimsellik, söylem, spesifik entelektüel, neoliberal iktidar, güç.

Abstract

The Order of Discourse: Intellectual's Struggle Putting Their Discourse into Circulation

The aim of this study is to examine the relationship between intellectual and power. The study based on Foucault's frames of the power and the intellectualism by setting aside the conceptualization of other theorists on this subjects. The reasons which led the researcher to Foucault's conceptualization were his unique stance as an intellectual, his expression of recursive relationship among knowledge, truth and power and that he was the one who conceptualised the neoliberal power mechanism function for the first time. In this study, the Foucault's intellectual, truth and power conceptualisation and the struggle with power, political function of intellectual in this age, potentiality of intellectual to use its power, discourse as a means of struggle and its control have been discussed respectively. It is a theoretical study. In an

attempt to deepen the issue; by using some historical examples there searcher tried to show how the intellectual use of its power has been restricted and in this way Foucault's discourse analysis has been applied.

Keywords: Foucault, governmentality, discourse, specific intellectual, neoliberal power, power.

Kaynakça

- Baysan, G.T. (2002) "Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19 / Sayı:1/ 181-195
- Bernauer, J.W. (2005). *Foucault'nun Özgürlük Serüveni: Bir Düşünce Etiğine Doğru*, (çev. İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Cangızbay, K., (2003). *Globalleştirme Terörü*. Ankara: Odak Yayınları
- Committee to Protect Journalists "Nedim Şener, Turkey" - 2013 "CPJ International Press Freedom Awardee". CPJ.org. <http://www.cpj.org/awards/2013/nedim-sener-turkey.php> 12 Aralık 2014 tarihinde erişildi.
- Dijk, E.V. (2005) "Söylemin ve İktidarın Yapıları", *Medya, İktidar ve İdeoloji*, (Der. ve çev. Mehmet Küçük) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Etkin Haber Ajansı / 31 Ocak 2011 Pazartesi, 19:58; <http://bianet.org/bianet/toplum/127583-tgsden-isten-atilan-gazeteciler-icin-imza-kampanyasi>, 12 Aralık 2014 tarihinde erişildi.
- Focus Dergisi, "Engizisyon, Tarihin Karanlık Sayfaları", <http://www.focusdergisi.com.tr/tarih/00208/>
- Foucault, M. (2003). "İktidar ve Bilgi", İktidarın Gözüünde, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2001). Söylemin Düzeni (9-42) *Ders Özetleri* içinde, (çev. Selahattin Hilav). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Foucault, M. (2005). *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, (çev. Işık Ergüden-Osman Akinhay-Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (1993). *Cinselliğin Tarihi I*. (Çev: H. Tufan) İstanbul: Afa Yayınları
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni* (çev. Turhan İlgaz) İstanbul: Hil Yayıncılık

- Foucault, M. (2005a). “Entelektüel ve İktidar” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/ Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (2005b). “İktidar ve Hakikat” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (2005c). “İki Ders” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/ Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (2005d). “İktidar Üzerine İki Diyalog” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (2000) Özne ve İktidar. I. Ergüden, O. Akınhay (çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2003). “İktidar ve Beden” İktidarın Gözü, (çev., Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2005d). “Michel Foucault ile Söyleşi”, *Entellektüelin Siyasi İşlevi*. (çev. I. Ergüden ve Ferda Keskin, O. Akınhay) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2005e). “Michel Foucault İle Söyleşi” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I* içinde, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları,
- Foucault, M. (2002) Toplumunu Savunmak Gerekir. Çev. Şehsuvar Aktaş. Yapı Kredi Yayınları/Cogito, İstanbul.
- Foucault, M. (2014). “Sunuş” Güvenlik, Toprak, Nüfus, (Collège De France Dersleri) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları / Sosyoloji Dizisi 392
- Gönensin O. (2015) “İçerideki gazeteciler”, *Vatan Gazetesi*, 29 Mart
- Gramsci, A. (1975). *Hapishane Defterleri* (Felsefe ve Politika Sorunları Seçmeler), Çev. Adnan Cemgil, Siyasal Düşünce Klasikleri Dizisi Belge yayınları, İstanbul
- HaberTürk (2008). “Muhafazakar eşcinselim”, 04 Ocak. (12 Aralık 2014 tarihinde erişildi).
- Hürriyet, (2015) Paris’te Charlie Hebdo dergisine silahlı saldırı, 7 Ocak
- Keskin, F. (2005). “İktidar, Hakikat ve Entelektüelin Siyasi İşlevi” Foucault, M., *Entelektüelin Siyasi İşlevi/Seçme Yazılar I*, (çev. Işık Ergüden-Osman Akınhay-Ferda Keskin) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keyder, Ç. 1999, *Türkiyede Devlet ve Sınıflar*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Kuhn, T. S. (2000). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Lukacs, G. (1998). *Tarih ve Sınıf Bilinci*, (Çev: Y. Öner), İstanbul: Belge Yayınları
- Megill, A. (1998). *Aşırılığın Peygamberleri*, (Çev. Tuncay Birkan), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- New Scientist (1992) “Watikan Admits Galileo Was Right” (7 Kasım, volüm, 1846)
- Özocak, Gürkan (2011) Türkiye’de Siyasi İktidarın Mizahla İmtihanı: İfade Özgürlüğü ve Karikatür, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sayı:94 (253-294)
- Sabah Gazetesi, (2014) 18 Aralık. 5 Ocak 2015 tarihinde erişildi.
- Said, E., (1995). *Entelektüel*. (çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları